

УДК 94(477.83):(470+571

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-2-4>**Ірина КУЧЕРА,***orcid.org/0000-0003-3680-6893*

кандидат історичних наук,

доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна) *iryna.kuchera@pnu.edu.ua***Тетяна ГАЙНАЛЬ,***orcid.org/0000-0003-2748-5901*

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна) *tetiana.hainal@pnu.edu.ua***Ростислав ДАНИЛЯК,***orcid.org/0000-0002-9948-5030*

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна) *rostyslav.danylyak@pnu.edu.ua*

ВПЛИВ МОСКВОФІЛЬСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ДІЯЛЬНІСТЬ РОСІЙСЬКИХ ОКУПАЦІЙНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (1914 – 1915)

Метою статті є з'ясування впливу москвофільських структур Східної Галичини на формування національно-культурної та освітньої політики російських окупаційних органів влади в Тимчасовому військовому генерал-губернаторстві Галичини. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових (аналізу, узагальнення, синтезу) і спеціально-історичних (історико-порівняльного, структурно-системного) методів та проблемно-хронологічному способі викладу матеріалу. Наукова новизна роботи полягає у тому, що використовуючи неопубліковані матеріали з архівосховищ України та Російської Федерації автори аналізують вплив москвофільських організацій та їх лідерів на формування різновекторних напрямів діяльності російських окупаційних органів влади у Східній Галичині (1914-1915).

У статті доведено, що напередодні Першої світової війни посилення уваги російського політикуму та громадськості до території Східної Галичини було зумовлене низкою причин: по-перше, в результаті загострення російсько-австрійських взаємин регіон розглядався як театр можливого військового конфлікту з Австро-Угорщиною і як територія, яка могла б увійти до складу Росії; по-друге, як джерело українського національного руху, який поширював свої деструктивні впливи на українську територію Російської імперії.

Встановлено, що після окупації російськими військами Східної Галичини лідери москвофілів тісно співпрацювали з військовою та цивільною адміністрацією. Основні їхні зусилля були спрямовані на входження краю в загальноросійський культурно-духовний і освітній простір. Однак, через надмірну радикальність пропозиції москвофілів тільки частково враховувалися окупаційною владою. З'ясовано, що співпраця москвофільських структур краю та російської адміністрації супроводжувалася частими конфліктами в основі яких лежало кадрове питання. Доведено, що активна діяльність москвофілів породила масові репресії проти українських національних організацій і їх політичних лідерів, які проводилися як з боку австрійської так і російської влади.

Ключові слова: москвофіли, москвофільські організації краю, російська адміністрація, Східна Галичина.

Iryna KUCHERA,

orcid.org/0000-0003-3680-6893

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Philosophy, Sociology and Religious Studies Department

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) iryna.kuchera@pnu.edu.ua

Tetiana HAINAL,

orcid.org/0000-0003-2748-5901

Candidate of Philosophical Sciences,

Associate Professor at the Philosophy, Sociology and Religious Studies Department

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) tetiana.hainal@pnu.edu.ua

Rostyslav DANYLYAK,

orcid.org/0000-0002-9948-5030

Candidate of Philosophical Sciences,

Associate Professor at the Philosophy, Sociology and Religious Studies Department

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

rostyslav.danylyak@pnu.edu.ua

THE INFLUENCE OF MOSCOFILE ORGANIZATIONS ON THE ACTIVITIES OF RUSSIAN OCCUPYING AUTHORITIES IN EASTERN GALICIA (1914 – 1915)

The aim of the article is to find out the influence of Muscovite structures of Eastern Galicia on the formation of national, cultural and educational policy of the Russian occupation authorities in the Provisional Military Governor-General of Galicia. The research methodology is based on a combination of general scientific (analysis, generalization, synthesis) and special-historical (historical-comparative, structural-systemic) methods and problem-chronological way of presenting the material. The scientific novelty of the work is that using unpublished materials from the archives of Ukraine and the Russian Federation, the authors analyze the influence of Muscovite organizations and their leaders on the formation of different directions of Russian occupation authorities in Eastern Galicia (1914-1915).

The article proves that on the eve of the First World War the increasing attention of Russian politicians and the public to the territory of Eastern Galicia was due to a number of reasons: first, as a result of aggravated Russian-Austrian relations, the region which could become part of Russia; secondly, as a source of the Ukrainian national movement, which spread its destructive influences on the Ukrainian territory of the Russian Empire.

It has been established that after the Russian occupation of Eastern Galicia, Muscovite leaders worked closely with the military and civilian administration. Their main efforts were aimed at entering the region into the all-Russian cultural, spiritual and educational space. However, due to excessive radicalism, the proposals of Muscovites were only partially taken into account by the occupying power. It was found that the cooperation between the pro-Moscow structures of the region and the Russian administration was accompanied by frequent conflicts based on the personnel issue. It has been proved that the active work of Muscovites led to mass repressions against Ukrainian national organizations and their political leaders, which were carried out by both the Austrian and Russian authorities.

Key words: *Muscovites, Muscovite organizations of the region, Russian administration, Eastern Galicia.*

Постановка проблеми. Західноукраїнське москвофільство є однією з суперечливих тем у сучасному історичному дискурсі. В умовах сьогодення актуальність цієї проблеми викликана не тільки науковою але й суспільною значимістю та пов'язана існуванням в Україні проросійських сил, що намагаються знищити нашу державність. Переосмислення ідеології та поведінки діячів москвофільського руху через призму сторічної давності допоможе виробити ефективний алгоритм дій з сучасними русофілами та зменшити їхній згубний вплив на український соціум та національну безпеку.

Аналіз досліджень. Джерельною базою дослідження слугують архівні документи Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Російського державного воєнно-історичного архіву у м. Москва, а також матеріали тогочасних періодичних видань («Свобода», «Діло»), які значною мірою допомогли визначити обсяги співпраці між російськими державними інституціями і москвофільськими організаціями краю в досліджуваний період.

Історіографічний огляд означеної проблеми слід розпочати з роботи І. Крип'якевича (Петро-

вич, 1915), яка побачила світ ще під час Першої світової війни. Базуючись на опублікованому на той час джерельному матеріалі, переважно періодиці, автор дав доволі глибокий аналіз різних векторів діяльності російської адміністрації на східногалицьких землях у зазначений період: адміністративно-політичного, економічного, конфесійного, мовно-шкільного, допомоги цивільному населенню, що й визначає її комплексний характер. Перш за все заслуговує на увагу концептуальний підхід автора до відбору й викладу матеріалу в книзі. Зокрема, І. Крип'якевич свідомо зробив основний наголос не на стратегічних планах і тактико-оперативних діях армій, а саме на дослідженні різних сторін функціонування суспільства, що значно важливіше.

Історію москвофільства і репресивну політику австрійського уряду в роки Першої світової війни щодо населення Східної Галичини у зв'язку з «русинською зрадою» досліджували в своїх працях М. Андрусак (Андрусак, 1935), В. Маковський (Маковський, 1936). Принагідно зауважити, що альманах В. Маковського не є науковим дослідженням, однак його цінність визначається в основному зібраними й опублікованими в ньому спогадами талергофців.

Серед мемуарної літератури перш за все виокремимо спогади Д. Дорошенка (Дорошенко, 1969). Маючи доступ до таємних архівних документів (архіву галицького військового генерал-губернатора), він ввів у науковий обіг багато важливих фактів, а дані ним характеристики і зроблені висновки відзначаються ґрунтовністю й базуються на аналізі різнопланової джерельної бази.

Сучасні українські науковці отримали можливість всебічно дослідити діяльність москвофільських організацій в Східній Галичині, які через царистську спрямованість не зазнали достатньої уваги в радянській історіографії і були ідеологічно чужі українським історикам. Зокрема, ідейні витoki, генезис та програмові засади існування москвофільського руху вивчені С. Макарчуком (Макарчук, 1997), В. Гайсенюком (Гайсенюк, 2017), О. Аркушою, М. Мудрим (Аркуша & Мудрий, 1999). Російські геополітичні інтереси в Східній Галичині проаналізовано в роботі І. Кучери (Кучера, 2009). Співпрацю галицьких москвофілів з російськими окупаційними органами влади у релігійній сфері висвітлено в дослідженні О. Мазура (Мазур & Мазур, 2006).

Мета статті полягає у з'ясуванні впливу москвофільських структур Східної Галичини на формування національно-культурної та освітньої політики російських окупаційних органів влади

в Тимчасовому військовому генерал-губернаторстві Галичини.

Виклад основного матеріалу. Напередодні Першої світової війни суспільно-політична ситуація у Східній Галичині стала предметом дискурсу у середовищі російського політикуму та громадськості. Це було зумовлено низкою причин. По-перше, в результаті загострення російсько-австрійських взаємин і поширення в російському суспільстві панславистичних настроїв значної актуальності набуває ідея єдності російського народу від Карпат до Камчатки, яка ідеально вписувалася у концепцію «виправлення кордонів» на заході Росії (Кучера, 2009 : 57). По-друге, це національний рух в межах держави. Перманентна політика русифікації, яка проводилася в Російській імперії і протидія поширенню «сепаратистських» настроїв з-за кордону набували дуже важливого значення в умовах підвищеного прагнення до культурної автономії чи політичної незалежності окремих її складових. Зважаючи на окреслені причини, російські державні та громадські діячі надавали пріоритетного значення Східній Галичині, на території якої проходили активні процеси суспільно-політичного відродження серед поляків та українців і які могли дестабілізувати ситуацію в Наддніпрянській Україні та Королівстві Польському (Кучера, 2009 : 57).

На вироблення більш активної позиції російських урядових кіл щодо Східної Галичини чималий вплив справляли москвофільські організації краю. На початку війни представники галицьких москвофілів, які перебували у Росії, за підтримки її урядових кіл створили 11 серпня 1914 р. у Києві «Карпато-російський визвольний комітет» (РГВИА. Ф. 2005. Оп. 1. Д. 16. Лл. 20 зв.). У випадку окупації Галичини російською армією він мав переїхати до Львова і передати повноваження «Русському народному совету» під керівництвом В. Дудикевича. До складу комітету ввійшли: Ю. Яворський – голова, С. Лабенський – секретар, редактор газети «Прикарпатська Русь», М. Глушкевич – адвокат, заступник голови «Русского народного совета», М. Сохацький та Ю. Сьокало. Того ж дня «Комітет» опублікував відозву до «Багатостраждального російського народу Галицької Русі», у якій закликав галичан з хрестом, хоругвами та урочистим співом молитви «З нами Бог» вітати «православних солдат», а вояків австрійської армії складати зброю і переходити на бік російського війська (ЦДІАК України. Ф. 442. Оп. 864. Спр. 279. Арк. 1).

З допомогою «Карпато-руського визвольного комітету» при військовому цензурному відділенні

штабу Головнокомандувача арміями Південно-Західного фронту була підготовлена брошура «Сучасна Галичина» (Современная Галичина, 1914). Вона складалася з чотирьох частин і містила відомості про етнографічне, культурне становище краю, політичні партії і політичних лідерів та відображала їх ставлення до Російської імперії. Видана у похідній армійській друкарні «Сучасна Галичина» призначалася для ознайомлення офіцерів діючої російської армії з політичною ситуацією у Галичині. Брошура дуже швидко потрапила до рук австрійської контррозвідки і стала приводом до рішучих репресивних заходів габсбурзького уряду.

Намагаючись уникнути зради в тилу своїх військ, галицьке намісництво 8 серпня 1914 р., а Начальна команда у Львові 15 серпня 1914 р. опублікувала розпорядження про «превентивний арешт політично підозрілих москвофілів» і про відправлення їх до місцевої в'язниці (Брицький, 2004 : 85). У результаті розгорнулися масові репресії щодо українського населення Східної Галичини, які в багатьох випадках не мали достатньої мотивації. Австрійській владі подавали списки українських діячів як москвофілів, було арештовано чимало відомих галицьких політиків, серед них – посла Т. Окуневського, О. Назарука (Андрусак, 1935 : 57).

З ініціативи намісника Галичини В. Коритовського поблизу Грацу в Штірії був відкритий концентраційний табір Талергоф, куди надсилали усіх політично підозрілих: у першу чергу – москвофілів, але попадало туди чимало українців. Один із очевидців австрійських репресій В. Маковський у книзі «Талергоф (спогади і документи)» так описав картину боротьби з русофілами в Станіславі: «Розстріли не переводилися. З тим найбільше спішилися. Трескіт сальв у жажливому кутику смерті... не вгавав – від ранку до ночі... Одинцем і групами, закованих і вільно, спрваджували з усіх сторін арештованих» (Маковський, 1934 : 79). В 1917 р., коли австрійський уряд з політичних мотивів вирішив перекласти всю провину за злочини на помилки військових, у парламенті було оприлюднено масштаби терору 1914-1916 рр.: понад 600 тис. розстріляних і повішених й 100 тис. померлих у таборах від виснаження та епідемій (Макарчук, 1983 : 58).

З 18 серпня по 21 вересня 1914 р. відбулася Галицька операція у результаті якої російські війська захопили Східну Галичину, частину Західної і майже всю Буковину з м. Чернівці. На окупованих територіях було створено Тимчасове військове генерал-губернаторство Галичини на

чолі з графом Г. О. Бобринським. Його діяльність відзначалася запровадженням антиукраїнського політичного курсу, репресіями щодо греко-католицької церкви та національних меншин. На практиці вона призвела до майже повного руйнування українського національно-культурного життя в регіоні – або до так званої «Галицької руїни» (Яремчук, 1998 : 93).

Репресивні заходи окупаційної влади в Східній Галичині всебічно підтримували місцеві москвофіли. Підтвердженням нашої думки може слугувати стаття у газеті «Діло» автор якої вказує, що «на поміч російській військовій управі... злетіли ся мов чорні круки всі ті Дудикевичі, Бендасюки та інші «вірні піддані Габсбурзької династії і монархії», якими вони рекламували себе ще півтора місяця перед вибухом війни в процесі Бендасюка і товаришів – та й помагають російській военній управі придумувати й переводити пляни, які як найбільше підтяли би українське національне жите» (Діло, 1914 : 3).

22 вересня 1914 р. почала функціонувати основна москвофільська структура краю – «Русский народный совет». Будучи дорадчим органом військової і цивільної російської адміністрації дана організація активно впливала на формування різних векторів національно-культурної та релігійної політики в регіоні. Згодом розпочали свою роботу такі москвофільські організації і установи як Товариство ім. М. Качковського, «Російський вчительський союз», «Жизнь», «Русская Рада», «Народний дім», Ставропігійський інститут та інші. Їхня діяльність, на відміну від «Русского народного совета», носила культурно-просвітній характер. Найбільш плідно на цій ниві працювало Товариство ім. Качковського. За досить короткий час йому вдалося відновити мережу своїх читалень у Жидачеві, Журавні, Комарні, Скалаті, Станіславі та селах Речечани Городоцького повіту, Мединичі Дрогобицького повіту, Боротен Бродівського повіту, Ременів Львівського повіту, Неслухів Кам'яно-Струмилівського повіту і т. д. (ЦДІАК України. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 121. Арк. 54, 69, 336, 368, 369, 397).

12 вересня 1914 р. зусиллями «Русского народного совета» було відновлено видання друкованого органу москвофілів газети «Прикарпатська Русь», а 20 січня 1915 р. – «Голос народа» (РГВИА. Ф. 2067. Оп. 1. Д. 3001. Лл. 47; ЦДІАЛ України. Ф. 309. Оп.1. Спр. 1966. Арк. 239). З вересня по грудень 1914 р. на видання газети «Прикарпатська Русь» було витрачено 15171,99 руб. (Гайсенюк, 2017 : 109). Головним редактором обох москвофільських видань став Ю. Яворський. Відомий

український історик, безпосередній учасник національно-визвольних змагань Д. Дорошенко характеризував його як людину, що «відзначався якоюсь запеклою ненавистю до всього українського і не мав ніякого жалю до тих своїх земляків у Галичині, що додержувалися українського національного напрямку» (Дорошенко, 1969 : 15).

Іншим важливим напрямком діяльності московфілів стала боротьба за реорганізацію системи шкільництва в регіоні. 25 листопада 1914 р. Верховний головнокомандувач великий князь Микола Миколайович затвердив «Тимчасове положення про нагляд за навчальною частиною Галичини», а в березні 1915 р. генерал-губернатором було утверджено проєкт всезагальної російської народної освіти в Східній Галичині. Він передбачав упродовж п'яти років відкрити в регіоні 9 тис. народних шкіл, 70 вищих народних училищ, 25 жіночих і 25 чоловічих гімназій (Кучера, 2013 : 195).

Однак, представлена концепція реорганізації окупаційною владою освітньої системи принципово не влаштував галицьких московфілів. У вересні 1914 р. представники «Русского народного совета» утворили окрему шкільну комісію, яка сформувала свої перспективи розвитку шкільництва в Східній Галичині. В «Записке по вопросу о народном образовании в Карпатской Руси» вони наполягали на тому, щоб у її межах як «вища, середня, так і нижча школи були відразу і виключно російськими» (Свобода, 1915 : 2).

Певну роль у становленні російського шкільництва в краї відіграло Товариство ім. Качковського. В лютому 1915 р. у Львові зусиллями Товариства для дітей старшого шкільного віку було організовано шестимісячні курси російської мови та тримісячні курси для сільських писарів (Петрович, 1915 : 87). Їхнім куратором було призначено Ю. Яворського. 22 вересня 1914 р у газеті «Прикарпатська Русь» він опублікував статтю, що стосувалася подальших перспективи Галичини. У статті наголошувалося, що «перш за все повинна переможно піднятися в ній... прекрасна і вільна, велика і могутня панівна російська мова! В усіх царинах і проявах її суспільного і громадського життя, в школах і канцеляріях, на зборах і в пресі, в написах, оголошеннях, промовах... У історично російському краї... не повинно бути іншої публіцистичної, суспільної і державної мови, крім єдиної, переможної, господарської мови - російської» (Петрович, 1915 : 22).

На окупованих територіях російська адміністрація проводила активну конфесійну політику, спрямовану на залучення віруючих греко-католицької церкви (ГКЦ) в лоно російської право-

славної церкви (РПЦ). Незважаючи на всі заяви толерантності у справі віросповідань, уряд Г. Бобринського розгорнув переслідування УГКЦ і примусове насадження православ'я. Виконання православної місії Святий Синод доручив волинському архієпископу Євлогію (Георгієвському) (ЦДІАК України. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 172. Арк. 176). 12 вересня 1914 р. у записці «Про православну церкву в Галичині» Євлогій розкрив погоджену з Святим Синодом програму церковно-релігійного устрою Східної Галичини. Вона передбачала негайно відкривати народні школи в тих селах, які прилучилися до православ'я, місіонерам схилити народ до віри їхніх прадідів, забрати під православні храми Успенську, Преображенську церкви і собор св. Юра у Львові, закрити василіанські монастирі та конфіскувати їхнє майно (ЦДІАК України. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 162. Арк. 23).

Ще більш радикальні методи у боротьбі з унією обстоювали галицькі московфіли. 14 вересня 1914 р. на засіданні «Галицько-руського благодійного комітету» в Петрограді С. Бендасюк подав на обговорення свою програму поширення православ'я на території Східної Галичини. Вона передбачала наступне: «у всі галицькі приходи, охоплені ще до війни православним рухом і зайняті тепер російськими військами, відправити ознайомих з українською мовою православних священників і ієромонахів для задоволення ними релігійних потреб місцевого населення; в тих селах, де більшість жителів прилучилася до православ'я, греко-католицькі храми передати в їхнє користування; негайно заборонити в Східній Галичині діяльність Базиліанського ордена; усунути від діяльності греко-католицьких єпископів, які прагнуть до латинізації східного обряду; присікати будь-яку агітацію проти православ'я; виганяти уніатських священників із сіл, які повністю перейшли в православ'я» (Мазур & Мазур, 2006 : 28).

Необхідно зауважити, що пункт поступової заміни греко-католицьких священників православними став своєрідною основою релігійної політики російських націоналістів та місцевих московфілів. Вони сходилися на думці, що місцеве населення, в своїй більшості, малограмотне й інертне, дуже погано усвідомлює різницю в обрядах греко-католицької і православної церкви. Тому найбільш вдалий і безконфліктний спосіб приєднання уніатів до православ'я – це не довга місіонерська робота, а активна заміна місцевого уніатського духовенства православним.

У жовтні 1914 р. представники «Русского народного совета» і Ставропігійського інституту відправили А. Білинському лист, в якому запропо-

нували надати можливість православним священикам почергово користуватися всіма дев'ятьма уніатськими церквами, що розташовувалися у Львові. В такий спосіб вони сподівалися зробити перший крок на шляху до поступового переходу уніатських храмів у православ'я (ЦДІАК України. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 164. Арк. 21).

Варто наголосити, що співробітництво окупаційної влади і москвофільських організацій в Східній Галичині супроводжувалося неодноразовими конфліктами. Цьому сприяли такі причини. По-перше, масова заміна австрійських службовців росіянами викликала різке невдоволення серед галицьких москвофілів, оскільки, підтримуючи анексію західноукраїнських земель, вони розраховували зайняти в уряді генерал-губернатора ключові адміністративні посади, які, як виявилось, повністю були зайняті російськими представниками. По-друге, місцева інтелігенція русофільської орієнтації вимагала від уряду Г. О. Бобринського більш радикальних заходів у сфері релігійного життя, національної та соціально-економічної політики. З цього приводу в кінці 1914 р. генерал-губернатор писав, «що російським адмініструванням у краї незадоволені всі основні національні групи населення, в тому числі як і поляки, які втратили своє привілейоване становище, так і москвофіли, які не набули тієї переваги, на яку розраховували» (Савченко, 2002 : 86).

Ідеологічні протиріччя москвофільських лідерів та окупаційної влади знайшли своє відображення у місцевій пресі. У газеті «Прикарпатська Русь» члени «Русского народного совета» неодноразово звинувачували уряд Г. О. Бобринського у нерішучості та бездіяльності. До речі, за дану газету слід сказати окремо. 14 серпня 1914 р. на засіданні Ради міністрів Росії обговорювалося питання про розповсюдження у нейтральних державах «істинної і сприятливої» інформації про Росію та бойові дії її армії. Дане завдання на території Східної Галичини повинна була виконувати газета «Прикарпатська Русь», на фінансування якої додатково (при збереженні попереднього фінансування) Рада міністрів щомісячно виділяла 5 тис. руб. (ЦДІАК України. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 1168. Арк. 30). Однак, редакція газети знехтувала прямими обов'язками, зосередивши свою увагу на інформаційній боротьбі, зумовленій ідеологічними протиріччями між лідерами «Русского

народного Совета» та урядом Г. О. Бобринського, а гроші, які надходили на їх рахунок, використовувала на свої потреби (ЦДІАК України. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 1168. Арк. 30).

«Неадекватне» висвітлення москвофілами інформації в кінцевому результаті призвело до того, що військова цензура змушена була вилучати з друку окремі матеріали. Зокрема, у січні 1915 р. «Прикарпатській Русі» заборонялося друкувати вступні статті та фейлетони. У відповідь на це працівники газети на першій сторінці помістили замітку «Від редакції», у якій вказувалося, що у зв'язку з незалежними від редакції умовами газетної роботи у Львові вони змушені тимчасово зменшити обсяг друкованого матеріалу... (Петрович, 1915 : 95).

Газетні скандали між керівництвом москвофільського руху та російською адміністрацією в Східній Галичині поступово набули таких різких форм, що Г. О. Бобринському прийшлося визнати у своєму звіті, що «зайнята москвофілами позиція щодо властей не тільки не полегшила процес управління краєм, а навпаки, могла призвести до необхідності застосування репресій щодо цієї партії» (Савченко, 1996 : 103).

Висновки. Напередодні Першої світової війни Східна Галичина зайняла важливе місце в зовнішній політиці Росії і стала об'єктом постійного інтересу з боку російського громадянства. Приєднання Східної Галичини до складу Росії дало б можливість російській владі нейтралізувати вплив «українського фактора», а також уникнути можливих дезінтеграційних процесів у країні в майбутньому. Експансіоністські плани Росії щодо східногалицьких територій відповідали імперським традиціям країни і узгоджувалася з поширеними у російському суспільстві слов'янофільськими настроями.

З приходом російських військ у Східну Галичину лідери москвофілів намагалися влитися до складу окупаційних органів влади і диктувати їм свою програму дій. Однак, їхні пропозиції через надмірну радикальність не були взяті до уваги генерал-губернатором або враховувалися спорадично. Москвофіли не стали самостійними суб'єктами політичного життя регіону, а тільки дорадниками окупаційної адміністрації. Діяльність москвофілів стала причиною проведення репресій проти українських національних організацій і їх політичних лідерів, які відбулися внаслідок доносів з боку проросійських діячів краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусак М. Нарис з історії галицького москвофільства. Львів: Вид-во т-ва «Просвіта», ч. 810, 1935. 79 с.
2. Аркуша О., Мудрий М. Русофільство в Галичині в середині XIX – на початку XX ст.: генеза, етапи, розвиток, світогляд. *Вісник Львівського університету*. Серія історична. 1999. Вип. 34. С. 231-268.

3. Брицький П. Західноукраїнські землі у роки Першої світової війни. *Історична панорама*: Збірник наукових статей. Чернівці: Рута, 2004. Випуск II. С. 98-109.
4. Гайсенюк В. Початок кінця. Москвофілі у Великій війні (1914-1918). Чернівці: Друк Арт, 2017. 304 с.
5. Діло - 21 листопада 1914 р. № 10. С. 3.
6. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914 – 1920). Мюнхен: Українське в-во, 1969. 544 с.
7. Кучера І. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914 – 1917 рр. *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. 2013. Вип. 23-24. С. 194-200.
8. Кучера І. Східна Галичина в суспільно-політичній думці та зовнішній політиці Росії напередодні Першої світової війни. *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. 2009. Вип. XVI. С. 56-63.
9. Мазур О., Мазур В. Галичина під російською займанщиною 1914-1915 рр. *Держава та армія*: Вісник національного університету «Львівська політехніка». Львів. 2006. № 555. С. 23-31.
10. Макарчук С. А. Етносоциальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма. Львов: Вища школа, 1983. 256 с.
11. Макарчук С. Москвофіліство: витоки та еволюція (сер. XIX – 1914 р.). *Вісник Львівського університету*. Серія історична. 1997. Вип. 32. С. 82-89.
12. Маковський В. Талергоф (спогади і документи). Львів, 1934. 260 с.
13. Петрович І. Галичина під час російської окупації: серпень 1914 – червень 1915. Накладом в-цтва «Політична бібліотека», 1915. 116 с.
14. Российский государственный военно-исторический архив (г. Москва) (РГВИА)
15. Савченко В. Н. Восточная Галиция в 1914-1915 годах (этносоциальные особенности и проблема присоединения к России). *Вопросы истории*. 1996. №11-12. С. 95-106.
16. Савченко В. Н. Восточная Галиция в 1914-1915 годах. *Отечественная история*. 2002. №5. С. 76-89.
17. Свобода: ілюстрована політична, просвітна і господарська часопись. Відень. 1915. №. 3. С. 2.
18. Современная Галичина. Этнографическое и культурно-политическое состояние ее, в связи с национально-общественными настроениями. Записки составленные при Военно-цензурном отделении управления генерал-квартирмейстера Штаба Главнокомандующего Армиями Юго-Западного Фронта (июль 1914). Б.м.и: Походная Тип. Штаба Главнокомандующего Армиями Юго-Западного Фронта, 1914. 31 с.
19. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України)
20. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України)
21. Яремчук В. Державотворчий процес у Західній Україні та Перша світова війна. *Перша світова війна і слов'янські народи*. Матеріали міжнародної наукової конференції (14-15 травня 1998 р.). К., 1998. С. 90-96.

REFERENCES

1. Andrusiak M. Narys z istorii halytskoho moskvofilstva. [Essay on the history of Galician Muscovite]. Lviv: Vyd-vo t-va «Prosvita», ch. 810, 1935, 79 s. [in Ukrainian].
2. Arkusha O., Mudryi M. Rusofilstvo v Halychyni v seredyni XIX – na pochatku XX st.: henez, etapy, rozvytok, svitohliad. [Russophilism in Galicia in the middle of the XIX - early centuries: genesis, stages, development, worldview]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna*, 1999, Vyp. 34, pp. 231-268 [in Ukrainian].
3. Brytskyi P. Zakhidnoukrainski zemli u roky Pershoi svitovoi viiny. [Western Ukrainian lands during the First World War]. *Istorychna panorama: Zbirnyk naukovykh statei*. Chernivtsi: Ruta, 2004, Vyp. II. pp. 98-109 [in Ukrainian].
4. Dilo.[Case] - 21 lystopada 1914, Nr. 10, pp. 3 s. [in Ukrainian].
5. Doroshenko D. Moi spomyny pro nedavnie mynule (1914 – 1920). [My memories of the recent past (1914 - 1920)]. Miunkhen: Ukrainske v-vo, 1969, 544 s. [in Ukrainian].
6. Haiseniuk V. Pochatok kintsia. Moskvofilu y Velykii viini (1914-1918). [The beginning of the end. Muscovites in the Great War (1914-1918)]. Chernivtsi: Druk Art, 2017, 304 s. [in Ukrainian].
7. Kuchera I. Polityka rosiiskoi okupatsiinoi administratsii v Skhidni Halychyni u 1914 – 1917 rr. [The policy of the Russian occupation administration in Eastern Galicia in 1914 – 1917]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriia*. 2013, Vyp. 23-24, pp. 194-200 [in Ukrainian].
8. Kuchera I. Skhidna Halychyna v suspilno-politychnii dumtsi ta zovnishnii politytsi Rosii naperedodni Pershoi svitovoi viiny. [Eastern Galicia in socio-political thought and foreign policy of Russia on the eve of the First World War]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriia*, 2009, Vyp. XVI, pp. 56-63[in Ukrainian].
9. Makarchuk S. A. Etnosotsialnoe razvitiie i natsionalnyie otnosheniya na zapadnoukrainskih zemlyah v period imperializma. [Ethnosocial development and national relations in the western Ukrainian lands in the period of imperialism]. Lvov: Vischa shkola, 1983, 256 s. [in Russian].
10. Makarchuk S. Moskvofilstvo: vytyky ta evoliutsiia (ser. XIX – 1914 r.). [Muscovite: origins and evolution (middle of XIX - 1914)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna*, 1997, Vyp. 32, pp. 82-89 [in Ukrainian].
11. Makovskyi V. Talierhof (spohady i dokumenty). [Thalerhof (memoirs and documents)]. Lviv, 1934, 260 s. [in Ukrainian].
12. Mazur O., Mazur V. Halychyna pid rosiiskoiu zaimanshchynoiu 1914-1915 rr. [Galicia under the Russian zaimanshchina 1914-1915]. *Derzhava ta armiiia*: Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Lviv, 2006, Nr 555, pp. 23-31 [in Ukrainian].
13. Petrovych I. Halychyna pid chas rosiiskoi okupatsii: serpen 1914 – cherven 1915. [Halychyna during the Russian occupation: August 1914 - June 1915]. *Nakladom v-tstva «Politychna biblioteka*, 1915. 116 s. [in Ukrainian].

14. Rossiyskiy gosudarstvenniy voenno-istoricheskiy arhiv (g. Moskva) (RGVIA). [Russian State Military Historical Archive (Moscow)]
15. Savchenko V. N. Vostochnaya Galitsiya v 1914-1915 godah (etnosotsialnye osobennosti i problema prisoedineniya k Rossii). [Eastern Galicia in 1914-1915 (ethnosocial features and the problem of joining Russia)]. Voprosy istorii, 1996, № 11-12, pp. 95-106 [in Russian].
16. Savchenko V. N. Vostochnaya Galitsiya v 1914-1915 godah. [Eastern Galicia in 1914-1915]. Otechestvennaya istoriya, 2002, № 5, pp. 76-89 [in Russian].
17. Sovremennaya Galichina. Etnograficheskoe i kulturno-politicheskoe sostoyanie ee, v svyazi s natsionalno-obschestvennyimi nastroyeniyami. Zapiski sostavlennyye pri Voennno-tsensurnom otdelenii upravleniya general-kvartirmeystra Shtaba Glavnokomanduyuschego Armiyami Yugo-Zapadnogo Fronta (iyul 1914). [Modern Galicia. Its ethnographic and cultural-political state, in connection with national and social sentiments. Notes compiled by the Military Censorship Department of the Quartermaster General's Office of the Commander-in-Chief of the Army of the Southwestern Front (July 1914)]. B.m.i: Pohodnaya Tip. Shtaba Glavnokomanduyuschego Armiyami Yugo-Zapadnogo Fronta, 1914, 31 s. [in Russian].
18. Svoboda: iliustrovana politychna, prosvitna i hospodarska chasopys. Viden. 1915, № 3, pp. 2. [in Ukrainian].
19. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv (TsDIAK Ukrainy). [Central State Historical Archive of Ukraine, Kyiv]
20. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (TsDIAL Ukrainy) [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]
21. Yaremchuk V. Derzhavotvorchyi protses u Zakhidnii Ukraini ta Persha svitova viina. [The State-Building Process in Western Ukraine and the First World War]. Persha svitova viina i slovianski narody. Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (14-15 travnia 1998 r.). K., 1998, pp. 90-96 [in Ukrainian].